

det skift i fokus, der indtrådte, da det kom til bibelstudier ved de nye universiteter, og om Bibelens rolle i de tidlige reformforsøg. Delen afrundes med behandlinger af periodens jødiske bibeleksegese, hvor jødiske og kristne lærde lærte af hinanden, om Biblen i jødisk-kristen dialog samt i mødet mellem muslimer og kristne. Undervejs møder vi en række af periodens store bibelfortolkere, og man kan også blive klogere på, hvor omfattende lærdommen med hensyn til græsk og hebraisk faktisk var også i tiden forud for renæssancen og dens bibelhumanisme. Således skrev Roger Bacon en hebraisk grammatik, og adskillige var bevidste om, at den latinske Bibel var en oversættelse, der i givet fald skulle sammenholdes med "grundteksten".

Fjerde del består af beskrivelser af Biblen i middelalderlig liturgi, prædiken, åndelig litteratur, dens rolle i kanonisk lov, men desuden af en oplysende gennemgang af Biblen i Koranen, der har sans for islams helligskrifts karakter af genskrevet Bibel. Femte og sidste del består af kapitler om Biblen i kunsten i henholdsvis perioderne 600-1050 og 1050-1450, de østlige kirkers ikoner, middelalderlige bibelske gendigtninger og endelig Biblen som drejebog i dramatiske opsætninger af dele af bibelhistorien, noget der jo herhjemme har været taget op i Nils Holger Petersens Center for Studiet af Middelalderens Ritualer.

Det er en vigtig side af kristendommens historie, der beskrives i dette righoldige værk, som også kan gøre god fyldest som opslagsbog. De ikke særlig mange sort-hvide illustrationer smager af mere og gerne i farver. At der undervejs er lidt redundans har ikke kunnet undgås og opdages jo kun, hvis man læser det hele. Den 110 sider store samlede bibliografi er kun delvis nyttig, mens de forskellige indekser er hjælpsomme. Alt i alt er det en fornem og stærkt opdateret afløser til forgængeren.

Mogens Müller

Encyclopedia of the Bible and Its Reception

Vol. 5: Charisma – Czaczkes. Vol. 6: Dabbesheth – Dreams and Dream Interpretation – Berlin / New York: Walter de Gruyter 2012 og 2013. Ill. s/h og farveplancher. Vol. 5: 1230 sp.; Vol. 6: 1230 sp. € 238 pr. bind.

Jeg er stadig meget begejstret for denne udgivelse. Den er overvældende ved dens format, oplysende ved dens indhold og tankevækkende ved dens koncept. Særligt det sidste er der grund til at opholde sig lidt ved.

Jeg har flere gange nævnt, at den egentlige version af encyklopædien er onlineudgaven. Men denne gang er tanken blevet vakt, at bogudgivelsen underminerer sig selv. I hver eneste artikel bliver man først og fremmest opmærksom på, at der er en masse viden, som ikke er medtaget. Encyklopædien sprænger sine egne rammer og viser, at ideen om en udtømmende behandling eller en altomfattende viden indesluttet i et omslag, er en illusion.

Spørgsmålet melder sig derfor, om det klassiske opslagsværkkoncept, hvor enkeltpersoner har ansvar for artiklerne, er rigtigt. Måske skulle man i stedet have lagt opgaven ud til det verdensomspændende internetfællesskab. Sine svagheder til trods har Wikipedia vist, at det er muligt at indhente og udgive viden på nye måder. Hvis man virkelig mener, at man vil lave en encyklopædi over bibelens receptionshistorie, kræver det et globalt samarbejde.

Onlineversionen af EBR har en kommentarfunktion. Man må ønske, at denne funktion med tiden udvikles, så brugerne reelt inviteres til at arbejde med på udgaven. Dette er umuligt i en bogudgivelse, for værket ville da aldrig blive andet end "work in progress". Men i dag er det den eneste form en encyklopædi kan have.

Disse principielle overvejelser skal ikke skygge for det faktum, at der er megen lærdom at finde i bøgerne. De receptionshistoriske afsnit er de mest interessante, for dem finder man ikke andre steder. Hvis man skal forholde sig kritisk, skal det anføres, at de ikke er båret af en særlig teori eller metode, men ofte er samlinger af eksempler. Det har sin egen værdi og indbyder til at inddrage flere forfattere. Men det er ikke altid, at det fungerer. Jeg var lidt skuffet over artiklerne "cross" og "crucifixion", for jeg tænkte, at det ville være oplagte eksempler på, hvorledes kristne symboler fyldes med mening gennem receptionen i forskellige situationer. Men det samspil mellem kontekst og fremstilling, som der givetvis er tale om, bliver ikke rigtigt illustreret i artiklerne.

Opslaget "child, children" var derimod en positiv overraskelse, hvad angår receptionshistorien. Til gengæld lod afsnittet om den græsk-romerske verden og Det Nye Testamente læseren i stikken. Det havde været på sin plads med en redegørelse for almindelige antikke opfattelser af børn, som evangelisterne kan være influeret af, men det bliver det desværre ikke til. Tværtimod fremstår det, som om det er givet, hvad man forstår ved et barn. Det er uheldigt, især da de receptionshistoriske afsnit netop lægger vægt på, at opfattelsen af børn ikke er stabil.

I opslaget "dance" undrer det, at referencer til rituel dans i apokryfe skrifter tilskrives "liturgy of gnostic mysteries", uden at denne beskrives nærmere. Man skulle mene, at det ville være relevant i et afsnit med titlen "Early Christian Attitudes". Det er et eksempel på, at artiklerne kan have en lettere konservativ holdning til, hvad der kan defineres som kristent. Det er faktisk påfaldende, hvor sjældent såkaldt gnostiske skrifter inddrages som en del af receptionshistorien.

I denne anmeldelse har jeg forsøgt at være kritisk. Men min begejstring er usvækket. Det gælder også for de mange artikler om musik, der har et særligt dansk islæt, fordi forfatteren som regel er fra København.

Jesper Tang Nielsen